

Olika och jämlika – manligt och kvinnligt ur ett kristet perspektiv

ELM:s missionsledare recenserar i denna artikel en nyligen utkommen bok av Olof Edsinger i ämnet manligt och kvinnligt betitlad *Olika och jämlika*. Recensentens synpunkter mynnar ut i en diskussion om ELM:s hållning i fråga om manligt och kvinnligt ledarskap i Guds rike och i familjen.

INLEDNING

Få frågor är i dag så omtvistade som de om kön, könsroller och andra närbesläktade ämnen. Kristna har traditionellt varit överens sinsemellan i sin människosyn och har inte behövt försvara sig eftersom positionen har varit *mainstream*. När normerna förskjuts och åsikterna är starka kan det vara både obekvämt och dyrköpt att försvara en klassisk kristen uppfattning. Då är det lättare att ligga lågt. Tystnaden skapar emellertid ett vakuum, som snabbt fylls ut av sekulära teorier. Kvar står kristna med svar som inte längre biter, och en osäkerhet uppstår. Går det att lita på Bibeln? Har kyrkan haft fel i alla tider? Hur gör man egentligen för att tolka gamla texter? Och vad innebär det att vara man och kvinna skapade till Guds avbild?

För att möta denna utmaning har Olof Edsinger skrivit boken *Olika och jämlika* –

*manligt och kvinnligt ur ett kristet perspektiv*¹. Edsinger är generalsekreterare för Svenska Evangeliska Alliansen och en flitig föreläsare och författare.²

Boken består av tre delar. Del 1 går igenom tre sekulära förhållningssätt till frågan samt vad Edsinger menar är det bibliska. Den andra delen behandlar biologiska, psykologiska och sociologiska aspekter av maskulinitet och femininitet, och del 3 behandlar några av de mest omstridda bibeltexterna i frågan.

FYRA SÄTT ATT NÄRMA SIG GENUSFRÅGAN

Boken bör läsas i sin helhet även om det är möjligt att läsa de enskilda delarna var för sig. Analysen i del I av traditionalism, radikalfeminism och queerteori är intressant och lättillgänglig. Den som är insatt i feminismens teori och historia kommer säkert tycka att mycket saknas i beskrivningen, men Edsinger har valt att smalna av perspektivet och fokusera på den radikala feminismen som tog form under andra hälften av 1900-talet och banade väg för dagens dominerande teoribildning, queerteorin.

Det mest intressanta kapitlet (i första delen) är dock det andra, där Edsinger bygger den bibliska basen för manligt och kvin-

Som
samhälls-
kritik är
boken
träffsäker.

nligt. Han börjar i skapelseberättelsen där olikheten och komplementariteten mellan man och kvinna betonas i 1 Mos. 1, medan samhörigheten betonas i kapitel 2, där Adam jublar över att han har fått en vän som är lik honom. Förbundstanken hör samman med äktenskapet och visar på hur nära förbundna mannen och kvinnan är med varandra och hur de dessutom återspeglar Gud i sin förening. Den sista aspekten som Edsinger utvecklar är hur hela vårt liv ska vara ett underordnande i Jesu efterföljd.

Edsinger är som bäst när han dissekerar de radikala samtidsteorierna och ställer dessa mot Skriften. Det är en genre han har arbetat mycket i genom sin kritik av normkritiken och han är utmärkt i att peka på bristerna i de sekulära lösningsförslagen.³ Den bibliska vision han målar upp är långt mycket mera tilltalande och han gör samtidigt värdefulla avgränsningar mot t.ex. den traditionalism som kristna lätt anklagas för. Samtidigt sätter formatet för boken vissa gränser för vilka frågor som ställs och besvaras. Bokens första del är utmärkt för den som vill ha en teologisk analys av den sekulära könskampen, som tyvärr också har smittat av sig på kristenheten. Den har mindre att säga den som redan håller med i sak, men söker mer detaljerade svar på frågorna.

Bokens andra del är kanske mindre intressant ur *Begrundas* perspektiv. Edsinger utgår från de två huvudspåren essentialism och konstruktivism, som hävdar att kön är någonting medfött respektive konstruerat, och gör en populärvetenskaplig exposé för att utvärdera teorierna. Det är den sista delen i boken som är den brännande i vår tid och av särskilt intresse för de flesta kristna läsare.

I NÄRKAMP MED BIBELTEXTERNA

Huvudsaken

Edsinger börjar den tredje delen med frågan om vad begreppet "huvud" (på grekiska *kefalē*) betyder och hur det ska förstås. Traditionellt sett har begreppet tolkats hierarkiskt, som auktoritet, men den tolkningen har ifrågasatts på senare tid och i dag finns det två huvudspår i tolkningen: hierarkiskt eller som ursprungsrelation, och Edsinger menar att termen huvudsakligen bör förstås som en relationsterm. Han avskriver dock inte en hierarkisk tolkning utan menar att Paulus "fyller [*kefalē*]-strukturen med ett delvis nytt innehåll" och förespråkar ett "både- och"-förhållande⁴, och här tycker jag att resonemang-
et blir som allra mest intressant. Edsinger argumenterar för att det är ursprungsrelations-tolkningen som bör ha företräde. Men om det finns en aspekt av *funktionell överordning* i begreppet – alltså en rollfördelning och inte i meningen att mannen skulle vara mer värd än kvinnan – finns det också skäl att tro att Paulus ville säga något mer än att "mannen och kvinnan hör ihop".⁵

För egen del hade jag önskat att Edsinger inte hade varit fullt så defensiv i slutet på kapitlet. Den sista delen av kapitlet ägnas åt att argumentera för att biblisk jämlikhet är möjlig att förena med en funktionell överordning, vilket är förstäeligt med tanke på hur provocerade många läsare kan bli av att Edsinger i viss mån bejakar (delar av) den traditionella tolkningen. Personligen hade jag hellre velat ha ett förtydligande av vad hans egen tolkning av den "funktionella överordningen" kunde betyda, för han är nära att själv drabbas av den kritik han riktat mot de hierarkiska förespråkarna: otydligheten på tillämpningsnivå.

De så kallade "problemtexterna"

Det följande kapitlet (i del III) behandlar de tre mest omdiskuterade texterna i Nya testamentet (1 Kor. 11:2–16, 1 Kor. 14:33b–35 och 1 Tim. 2:11–15) och Edsinger presenterar några tolkningsförslag till varje text och för ett pågående resonemang om tolkningarnas svagheter och styrkor.

Hans genomgång av 1 Kor. 11 och 1 Kor. 14 är intressant och dessa texter är kanske lite för lite diskuterade i ELM. Inte för att det skulle vara den viktigaste frågan men för att det ser ut som en inkonsekvens att tolka det ena kapitlet strikt men inte det andra. I 1 Kor. 11 instruerar Paulus kvinnorna i församlingen att inte be utan något på huvudet och männen i sin tur att inte be *med* något på huvudet. En ung laestadian frågade mig uppriktigt för många år sedan varför inte kvinnorna i Roseniuskyrkan gjorde som det stod i Bibeln och täckte sina huvuden, vilket givetvis är en legitim fråga. I all texttolkning måste man försöka förstå sammanhanget och bakgrunden till en text för att därigenom hitta det som är bestående. Jag tror själv att den rimligaste tolkningen av textavsnittet är att Paulus poäng med "makten på huvudet" inte är själva slöjan i sig utan vad den symboliserar.

I sin diskussion av tre olika textförståelser (kallade linje 1–3) är det den aspekten Edsinger fokuserar på. Han avfärdar dock den hierarkiska tolkningen i linje 1 lite för lättvindigt. Argumentet i linje 2, att en hierarkisk läsning av "Gud är Kristi huvud [...] skulle betyda att Fadern ontologiskt står över Sonen i rang" är minst sagt svagt.⁶ Edsinger har redan medgett att det kan finnas något sådant som en funktionell underordning – alltså rollfördelning utan skill-

nad i värde eller betydelse. Det är tydligt i Skriften att Sonen frivilligt underordnar sig Fadern.⁷ En sådan tolkning passar till och med bra in i linje 2 och 3 som behandlar slöjan som en kulturell symbol för de inbördes relationerna mellan män och kvinnor.

Om Paulus poäng med argumentet i 1 Kor. 11 är att män och kvinnor ska visa respekt för de kulturella normerna för relationerna mellan könen, säger det oss varför vi fortfarande ska hedra principen, även om vi inte tillämpar den specifika praktiken. På det principiella planet är det olämpligt att utmana vår kulturs normer för manligt och kvinnligt eller för hur man inbördes hedrar en äktenskaplig relation. Vi bör inte sudda ut gränserna mellan könen eller utmana äktenskapen i församlingen genom illa valt umgänge, klädsel eller yttre attribut. I dag är inte slöjor eller huvudbonader laddade med samma kulturella betydelse som då. Det är snarare andra symboler som bär den laddningen.

Den speciella kulturella kontexten för 1 Korintherbrevet medför att kapitel 14 är den text där jag har störst förståelse för en kulturell tolkning. Men även om Paulus ord i 1 Kor. 14:33–35 är skrivna i en specifikt korintisk kontext, är det ändå inte självklart att man därmed kan dra slutsatsen att principen inte gäller. Första Korintherbrevet är dock inte den enda texten som handlar om mäns och kvinnors uppgifter i hem och församling.

Den tredje texten Edsinger behandlar är 1 Tim. 2:11–15. Hans huvudinvändning mot den traditionella tolkningen är "att den verkar så främmande för aposteln så som vi möter honom i Nya testamentet i övrigt".⁸ Det är en legitim invändning,

som man behöver ge ett bra svar på. Skapelseberättelsen visar otvetydigt att män och kvinnor är skapade till Guds avbild utan åtskillnad och det finns flera exempel på att Paulus hade kvinnliga medarbetare. Den mest kända är Priscilla, som tillsammans med sin man Aquila undervisade Apollos.⁹ Dessutom kan man fråga sig om inte "en psalm, en undervisning, en uppenbarelse, ett tungotal, en uttydning" (1 Kor. 14:26) i någon mån innebär att en kvinna undervisar en man, och sådana indicier underminerar en alltför bokstavlig tolkning av 1 Tim. 2.¹⁰

Efter att ha problematiserat den traditionella tolkningen behandlar Edsinger två alternativa tolkningsförslag. Utan att gå in på detaljerna i resonemangen är min huvudsakliga invändning att ingen av tolkningarna *utesluter* en funktionell hierarkisk tolkning av texterna.

Några tillämpningar

I det näst sista kapitlet i del 3 tar Edsinger upp den konkreta frågan om kvinnligt ledarskap i församlingen. Här lyfter författaren fram hur Jesus behandlade kvinnor med en respekt som gick på tvärs med samtidens kvinnosyn. Nya testamentets betoning av mäns och kvinnors jämlika kallelse till lärjungaskap, samt några sociologiska perspektiv. Den mest intressanta delen av resonemanget är när Edsinger kommer till ämbetsfrågan. Om man har en mer högkyrklig ämbetssyn menar han att det är naturligt att man drar slutsatsen att kvinnor inte bör vara ämbetsbärare, eftersom ämbetsbärarna representerar Kristus som valde män till apostlar.

Men som lågkyrklig invänder Edsinger mot "hela den här förutsatta ämbets-

strukturen" och står i den bemärkelsen mycket nära ett lågkyrkligt ELM.¹¹ ELM är en lågkyrklig organisation som aldrig har praktiserat en episkopal struktur. Däremot har vi visat respekt för den kyrkliga ordningen och vi tror att Herren har inrättat "evangelieförkunnelsens och sakramentsförvaltningens ämbete" för att vi ska få den rättfärdiggörande tron (Augsburgska bekännelsen, V; se även Lärorådet (2014), "Predikantens ställning i Ordets tjänst"). Här finns det mer att fundera vidare på. Slutligen mynnar Edsingers reflektion ut i att ledarskap bör vara ett delat uppdrag, som inkluderar både män och kvinnor.

VAD GÖR VI AV DETTA?

Edsinger har skrivit en intressant och lättläst bok i ett ämne där god kristen vägledning är angelägen. Som samhällskritik är boken träffsäker och ger tänkvärda reflektioner över vad det innebär att vara man och kvinna skapad till Guds avbild. Boken bör kunna ge upphov till samtal och reflektioner i många sammanhang.

För egen del menar jag dock att argumentationen i den sista delen av boken lämnar en del i övrigt att önska. Min huvudsakliga invändning är denna: Edsinger medger att det inte går att utesluta en hierarkisk tolkning av *kefalē*, men de linjer han kritiserar mest är just de hierarkiska. Det beror givetvis på att han finner de linjerna svagast, men det hade varit intressant att få en djupare reflektion över hur man skulle kunna förhålla sig mer konstruktivt till den hierarkiska positionen om det ändå ligger något i den.

Jag tror att Edsinger har fel i att den hierarkiska tolkningen inte kan tillämpas på Treenigheten.¹² I den bemärkelsen tar han

delvis över den sekulärt dominerande tankefiguren att underordning i Bibeln skulle innebära skillnader i människovärde, vilket han egentligen inte anser. Jag menar att Skriften faktiskt lär att Sonen frivilligt underordnar sig Fadern, och det perspektivet vore en intressant utgångspunkt för hur relationerna i familj och församling skulle kunna återspegla relationerna i Treenigheten.

En vanligt förekommande invändning mot ELM:s hållning i fråga om manligt ledarskap är givetvis exemplen på kvinnor som undervisar eller öppnar sitt hem för en församling, men de exemplen behöver inte stå i motsats till en åtskillnad mellan män och kvinnor vad gäller det huvudsakliga andliga ledarskapet i familj och församling. ELM har alltid trott att Bibeln lär oss att varje kristen i den nytestamentliga tiden är en del av det allmänna prästadömet och att vi var och en därför har en kallelse att i vår vardag "förkunna Guds väldiga gärningar" (1 Petr. 2:4–10).¹³ I sin första predikan hänvisade Petrus till Guds löften genom profeten Joel: "Era söner och era döttrar ska profetera, era unga ska se syner och era gamla ska ha drömmar. Ja, över mina tjänare och tjänarinnor ska jag i de dagarna utgjuta av min Ande, och de ska profetera", (Apg. 2:17–18) och det är på den grunden vi tror att både män och kvinnor var delaktiga i att sprida evangelium på apostlarnas tid.

Samtidigt som vi tror att Bibeln lär oss att män och kvinnor är en del av det allmänna prästadömet, kan vi inte komma ifrån det faktum

- att det var apostlarna som var den kristna kyrkans ledare och att de var män;
- att Paulus så tydligt och vid mer än ett tillfälle reserverar läroämbetet för män;

- att alla församlingsinstruktioner Paulus ger riktar sig till män; och
- att Paulus uttryckligen liknar relationen i familjen vid relationen mellan Kristus och församlingen.

Det är dessutom värt att lägga märke till att det inte finns några exempel i Nya testamentet på kvinnor som predikar på liknande sätt som Petrus eller Paulus, eller är församlingsföreståndare som Timoteus.

Överväganden som de ovanstående har lett ELM till tillämpningen att predikantuppgiften och det övergripande andliga ledarskapet för vår organisation bör vara förbehållet män – inte alla män, utan vissa och visa. Det finns inte några vattentäta kriterier för vem som räknas till denna grupp utan vi tror att Gud leder oss när det under bön och samtal växer fram en konsensus om att en person har gåvor och fallenhet för att förkunna Guds ord. ELM har inte gjort gränsdragningen skarpare än den offentliga förkunnelsen och det andliga ledarskapet. Det är vårt sätt att försöka hedra den bibliska principen om ett manligt ledarskap.

I ELM har både män och kvinnor kallats till missionärer, ungdomsledare, missionssekreterare, tidningsredaktörer m.m. Både män och kvinnor har varit författare, sångförfattare, själavårdare, styrelseledamöter¹⁴, röstberättigade vid årsmöte, osv. för att inte tala om det andliga moderskap som har utövats i det tysta av helgade kvinnor i vår rörelse. Det har inneburit att både män och kvinnor på olika sätt har utövat ett andligt ledarskap som ibland har varit större än en enskild predikants eller prästs, men det har inte varit något problem där man har haft en gemensam förståelse och respekt för ELM:s grundläggande hållning i rollfördel-

Varje kristen är en del av det allmänna prästadömet.

ningen. En kvinnlig ledare har respekterat ett manligt ledarskap och en manlig ledare har i sin tur underordnat sig Jesu ledning i Guds ord under självutgivande tjänande i sin uppgift. Det betyder givetvis inte att kvinnor inte har underordnat sig Guds ord, men belyser bara den struktur som Paulus pekar på i 1 Kor. 11: Gud är Kristi huvud, Kristus är mannens huvud och mannen är kvinnans huvud.

I samtal med kvinnor genom åren har jag lärt mig förstå att ett av deras största frågetecken inför ELM:s hållning är otydligheten i exakt vad som gäller. Mina kristna systrar älskar Jesus och vill lyda Bibeln och då blir det svårt när man upplever nyckfullhet eller otydlighet i var gränserna går någonstans. Man vill inte göra det som är fel. Deras kloka synpunkter påminner mig om behovet av att öppet förklara var och på vilka grunder ELM gör sina gränsdragningar. Denna artikel är även ett försök att förklara hur och på vilka grunder vi gör våra avgränsningar.

Vi tror att det finns utrymme både för män och kvinnor att blomstra i sina gåvor och kallelser inom ramarna för detta övergripande ledarskap.

Efter bästa förmåga, och under Andens ledning, försöker vi i ELM:s ledning förstå hur Gud har tänkt sig att ett ledarskap efter hans vilja ska se ut. Vi tror att Guds ord lär jämlikhet i värde och lärjungaskap, men viss olikhet i kallelse och ansvar för män och kvinnor. Vi tillämpar den åtskillnaden på predikantuppdraget och det övergripande andliga ledarskapet för Guds församling, men när man verkar i vördnad för den principen finns det en mångfald av uppgifter som både män och kvinnor kan utföra, till Guds ära.

Daniel Ringdahl

Missionsledare ELM, Solna

1. Olof Edsinger, *Olika och jämlika – manligt och kvinnligt ur ett kristet perspektiv* (Edsinger), Apologia, Falun 2020
2. För transparensens skull bör det nämnas att ELM är nätverkspartner till SEA och att undertecknad sitter i alliansens styrelse sedan några år – och numera tjänstgör som dess ordförande.
3. Olof Edsinger, *När minoriteten tar majoriteten som gisslan: om identitet och sexualitet i queerteoriernas tidevarv*. Stockholm 2015.
4. Edsinger, s. 165, 164
5. Edsinger, s. 169–170
6. Edsinger, s. 185
7. 1. Tex. Mark. 14:36, 1 Kor. 15:28
8. Edsinger, s. 205
9. Apg. 18:24–26

10. Se även Edsinger s. 220
11. Edsinger, s. 231
12. Edsinger, s. 185. Jfr Daniel Ringdahl, "MeeToo – jag också!", i *Begrunda* 2-2018, s. 37.
13. Se t.ex. Rune Söderlunds artikel "Allmänt prästadöme och offentligt predikoämbete" i *Begrunda* 2-2009, s. 4–19. Jfr Per Runesons artikel "Det allmänna prästadömet – hos Luther, Rosenius och i vår tid" i *Begrunda* 1-2009, s. 11–18.
14. Dock inte i riksstyrelsen förrän på 2010-talet, eftersom styrelsen ansågs ha det övergripande läroansvaret för ELM. Det ansvaret delegerades 2012 till ett läroråd, som utgörs av enbart män (genom stadgeändring 2011, § 30 a).